

Zeleni dregljaji za spodbujanje trajnostnega vedenja: pregled literature

Andraž Matkovič (andraz.matkovic@ff.uni-lj.si)

Laboratorij za kognitivno nevroznanost, Oddelek za psihologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Kaj so (zeleni) dregljaji?

Spremembe v okolju, ki vplivajo na odločanje in vedenje, vendar **ne zmanjšujejo svobode izbire**.

- Znani tudi pod imenom **arhitektura izbire** (*choice architecture*).
- Uporabljamo jih pri usmerjanju vedenja, ki je v osnovi **avtomatično** in temelji na heuristikah.
- **Ne vplivajo na dejansko ceno ali koristnost vedenja.**
- Uporabni za spreminjanje vedenja v **specifičnem kontekstu**.

Katere vrste dregljev poznamo?

Munscher idr. (2016) so dregljaje (*nudges*) razvrstili v 3 kategorije.

1 Informiranje

Spremembe v načinu podajanja informacij brez spreminjanja izbir.

Primeri: preokvirjanje, poenostavitev, povratna informacija, sklicevanje na socialne referenčne točke (npr. opisne norme).

2 Odločitvena struktura

Spremembe v številu ali postavitvi izbir, spremembe v naporu, ki je potreben za izbiro.

Primeri: privzete izbire, zmanjšanje/povečanje fizičnega ali finančnega napora, spremembe v predstavitvi izbir.

3 Pomoč pri izbiri

Pomoč, ki zmanjšuje vrzel med namero in vedenjem.

Primeri: opomniki, spodbujanje zavezanosti k določenemu vedenju.

Primer 1: Zmanjšanje količine zavržene hrane

Behavioral Insights Team je v menzah zmanjšala količino odpadne hrane za **44 %** z naslednjimi dregljaji:

- posterji, ki so spodbujali goste, da zavržejo manj hrane,
- servirali so manjše porcije, vendar so imeli gosti možnost druge porcije
- uporabili so prozorne koše za smeti
- tabla, na kateri je bila prikazana količina zavržene hrane v preteklih dneh.

Kako učinkoviti so zeleni dregljaji?

Nedavna metaanaliza s področja dregljev je potrdila, da na področju dregljev prihaja do **pristranskega objavljanja** (Mertens idr., 2022) in da se ob upoštevanju pristranskosti **povprečna moč učinka zniža na 0** (Maier idr., 2022).

Na področju arhitekture izbire potrebujemo

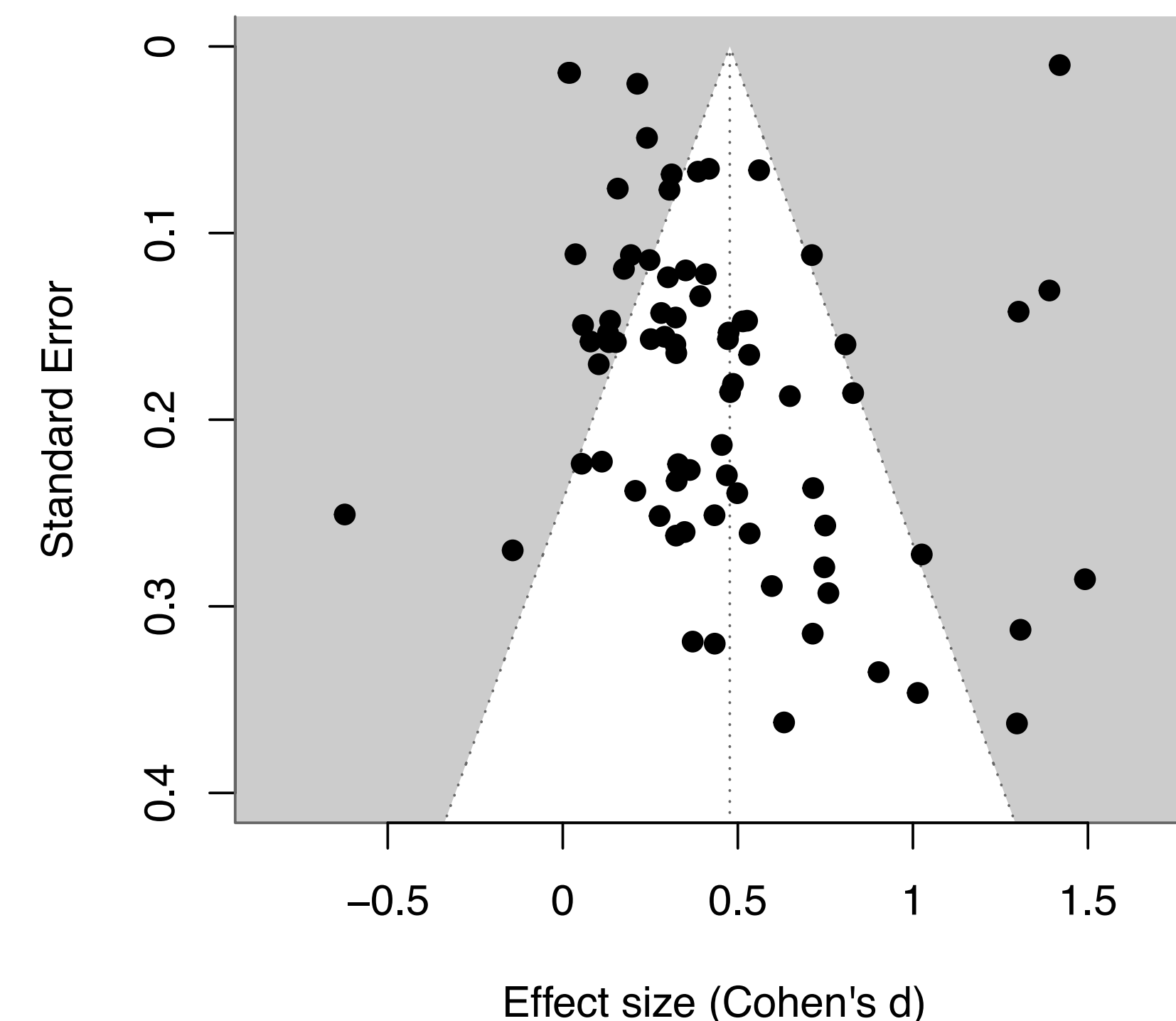
- **več predregistriranih raziskav**, ki bodo zmanjšale pristransko objavljanje,
- **več replikacij**, s katerimi bomo preverili, ali so učinki ponovljivi,
- raziskave na **večjih vzorcih** v primerih, ko pričakujemo razmeroma majhne učinke,
- raziskave, ki bodo preučevale moderatorske spremenljivke, ki vplivajo na uspešnost dregljev.

Tudi če so zeleni dregljaji v povprečju malo učinkoviti (vendar ne neučinkoviti), so lahko zelo koristni, saj gre za intervence, katerih učinek nas navadno zanima na populacijski ravni.

Lijakasti diagram (*funnel plot*) prikazuje standardno napako v odvisnosti od velikosti učinka. Posamezna pika predstavlja eno raziskavo oz. primerjavo. V teoriji pričakujemo simetričen raztros pik okoli povprečja. Asimetrija nakazuje na **pristransko objavljanje** – bolj zaželeni rezultati imajo večjo možnost za objavo.

Na diagramu so prikazani učinki 76 študij dregljev na področju okolja. Graf je **asimetričen**.

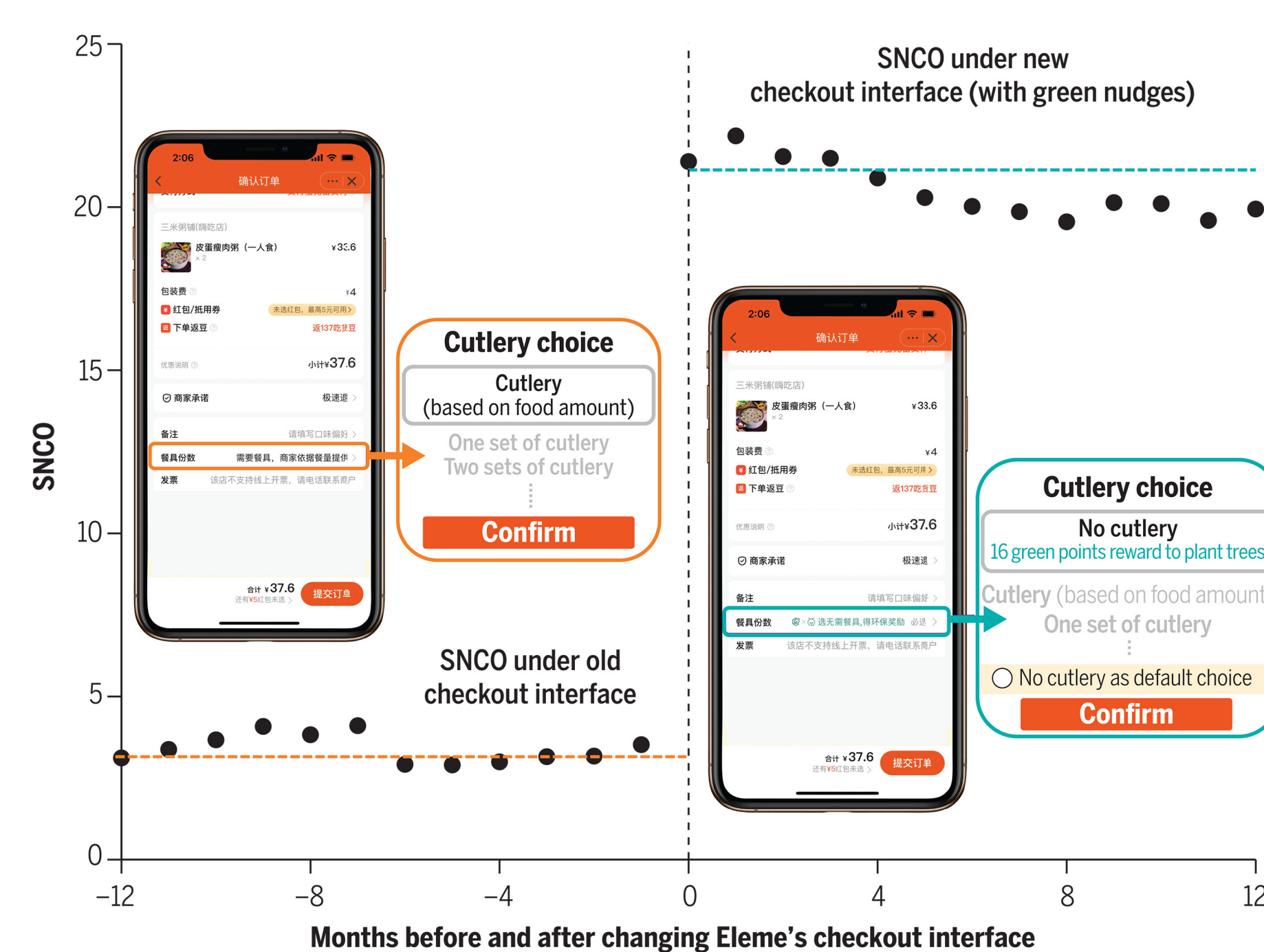
Vir podatkov: Mertens idr. (2022).

Primer 2: Zmanjšanje uporabe pribora za enkratno uporabo

AliBabina dostavljalska družba Eleme je spremenila vmesnik v aplikaciji za naročanje hrane tako, da je spremenila privzeto izbiro pri naročanju pribora za enkratno uporabo, povečala vidnost privzete izbire in za izbiro kupcem podarila točke, ki jih lahko unovčijo za posaditev dreves (He idr., 2023).

Delež kupcev, ki pri naročanju niso izbrali pribora se je povečal s **3 % na 22 %**.

Vir:

He, G., Pan, Y., Park, A., Sawada, Y., & Tan, E. S. (2023). Reducing single-use cutlery with green nudges: Evidence from China's food-delivery industry. *Science*, 381(6602), ead99884. <https://doi.org/10.1126/science.ad99884>

Maier, M., Bartoš, F., Stanley, T. D., Shanks, D. R., Harris, A. J. L., & Wagenmakers, E.-J. (2022). No evidence for nudging after adjusting for publication bias. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 119(31), e2200300119. <https://doi.org/10.1073/pnas.2200300119>

Mertens, S., Herberich, M., Hahnel, U. J. J., & Brosch, T. (2022). The effectiveness of nudging: A meta-analysis of choice architecture interventions across behavioral domains. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 119(1), e2107346118. <https://doi.org/10.1073/pnas.2107346118>

Münscher, R., Vetter, M., & Scheuerele, T. (2016). A Review and Taxonomy of Choice Architecture Techniques. *Journal of Behavioral Decision Making*, 29(5), 511–524. <https://doi.org/10.1002/bdm.1897>

The Behavioral Insights Team (2023). How to reduce food waste using three low-cost nudges. <https://www.bi.team/wp-content/uploads/2023/03/Nema.pdf>

Raziskovalni projekt Zeleni dregljaj (8.14) pilotnega programa vseživljenjskega učenja in mikrodokazil Univerze v Ljubljani, sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in inovacije ter Evropska unija – NextGenerationEU.